

NORSKE
LAKSEELVER

Naturvernforbundet

NORGES BONDELAG

Reddvillaksen.no
Stiftelsen Nordatlantisk Villaksfond Norge

Nærings- og fiskeridepartementet,
Postboks 8090 Dep, 0032 Oslo

deres ref;

vår ref; 102/14

Oslo; 28.11.2014

Høring om forskrift vedrørende fellesansvar for utfisking av rømt oppdrettsfisk

Innledning

Et av de styrende bærekraftsmålene for norsk oppdrettsindustri er at rømt oppdrettslaks ikke skal gyte i våre vassdrag, og dermed utgjøre en risiko for villaksens genetiske integritet. Våre organisasjoner har derfor lenge ment at det ikke kan være opp til oppdrettsindustrien selv å bestemme om man skal rydde opp etter rømmingsuhell (og andre miljøpåvirkninger), eller hvor mye denne opprydningen skal koste. Vi mener opprydning skal foretas når rømming skjer, og til en kostnad som bestemmes av tiltakets nødvendige størrelse for å unngå skade på villfisk. Vi er derfor grunnleggende positive til at oppdrettsindustriens miljøfond nå formaliseres, med hjemmel i de siste endringene i Akvakulturloven.

Rømt oppdrettslaks fra Altaelva høst 2014

Etter vår mening må en organisert utfisking være tett koblet mot overvåkningsprogrammet for rømt oppdrettslaks, for å sikre riktige tiltak rettet mot det midlere rømmingspresset og særskilt truede bestander. Dette virker å være hensyntatt i det foreliggende forslaget.

Samtidig vil rømmingsproblemet alltid være summen av en rekke akutthendelser. En utfiskingsordning, og det økonomiske ansvaret forbundet med denne, må også kunne takle tilsynelatende plutselige forekomster av rømt oppdrettslaks. Forskriften må utformes så også opprydning etter denne typen hendelser ivaretas.

Vi mener også at et miljøfond må dekke gentesting av stamfisk i kultiveringsanlegg, samt både rømmingsovervåking og lakselusovervåking av villfisk.

Organisering av sammenslutningen

Det foreslås at oppdrettsindustrien får tre representanter i sammenslutningens styre, mens staten, ved Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet, får to plasser. Det sies ikke noe om styret skal fatte beslutninger ut i fra et flertallsprinsipp, eller et konsensusprinsipp. Hvis man ser for seg et flertallsprinsipp, mener vi det burde være uaktuelt å gi oppdrettsindustrien flertall i styret. Da gir man oppdrettsindustrien mulighet til å bestemme over myndighetene. Det er feil. Det synes som om departementet er klar over faren for dette. Det åpnes for å vurdere sammenslutningen på nytt, dersom havbruksindustrien ikke viser seg tilliten verdig. Vi mener myndighetene må styre sammenslutningen fra dag én. Dette er også naturlig da det nødvendigvis må bli tett samarbeid mellom sammenslutningen og Havforskningsinstituttet, som nylig er satt til å lede rømmingsovervåkingen.

Sammenslutningens ansvar

Departementet foreslår at sammenslutningen skal få ansvar med å planlegge tiltaket, og bestemme hvem som skal gjennomføre det. Sammenslutningen anses som best egnet til å finne beste kombinasjonen av nytte og kostnad, da den skal være finansiar. Samtidig er det nettopp en kost/nytte-vurdering som skal avgjøre om det planlagte tiltaket faktisk skal settes i verk. Dette er med andre ord å gi oppdrettsindustrien bukta og begge endene. I hvert fall dersom sammenslutningens organisering ikke endres.

Våre organisasjoner mener sammenslutningens første oppgave må være å organisere en utfiskingsberedskap (i elv og munningsområde) som vil gjøre det mulig å sikre effektiv utfisking også på kort varsel. Som forklart i avsnitt lenger ned (altaeksempellet), må man ta høyde for behov for spontane tiltak dersom situasjonen krever det. I enkelte store velorganiserte elver vil elveeierlaget selv kunne iverksette effektive utfiskingstiltak, men det er ikke gitt at dette vil være mulig i mindre elver, der all aktivitet baserer seg på dugnadsinnsats.

I flere tilfeller i 2014 har man sett at det er en glidende overgang mellom gjenfangsttiltak og utfiskingstiltak. Det er viktig at man ser disse tiltakene opp mot hverandre, for å hindre unødig tidstap. Gjenfangstplikten etter rømming begrenser seg til garnfangst i sjø. Av hensyn til villfiskbestander, er det viktig at gjenfangst/utfisking i elv gjennomføres av personell med erfaring fra slikt arbeid, da man ellers øker risikoen for ubotelige skader på villfisk. Det er således uaktuelt at oppdrettsindustrien selv får ansvaret for å gjennomføre utfisking i elv, slik de gjør det i sjøen. Det må derfor etableres regionale "utfiskingsskvadroner" med stående beredskap. Her er det svært naturlig å trekke inn fagmiljøer som allerede er inn på overvåkingssiden eller miljøtiltakssiden i elv.

Forskriftens rådende prinsipp

I høringsnotatet synliggjør man et ønske om å praktisere prinsippet om at forurensere skal betale. Dessverre åpner forlaget for en rekke andre prinsipper. Blant disse er prinsippene om at:

1. Forurensere kan betale
2. Forurensere kan la være å betale
3. Forurensere kan la andre betale for seg

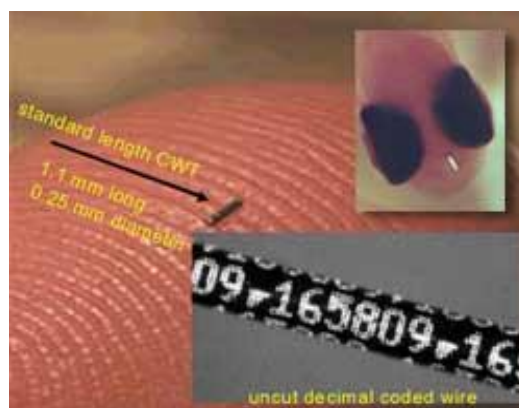
Den eneste muligheten man har for å praktisere prinsippet om at forurensere skal betale, er ved å etablere en merke- og sporingsløsning for all oppdrettslaks. Departementet vedgår dette gjennom å åpne for at oppdrettere som merker fisken sin, så sporing kan gjennomføres, slipper å betale avgift til sammenslutningen. Dette fordi man da vet hvem som skal dekke utfiskingskostnadene.

Merking/sporing

Departementet vil ikke påby merking, men vil evaluere den foreslåtte forskriften "når det er utviklet gode merke- og sporingsløsninger". I dette ligger det en formening om at gode merke- og sporingsløsninger ikke er utviklet. Dette finner vi merkelig. Det er utviklet en rekke gode merke- og sporingsløsninger for laksefisk. Også for massemerking. Den mest benyttede massemerkingsmetoden

er fettfinneklipping, eller fettfinneklipping i kombinasjon med snutemerking (CWT). Se: <http://www.youtube.com/watch?v=xhTCVR3rYzs> Bare i Nord-Amerika alene merkes årlig minst 80 millioner laksefisk ved denne kombinasjonsmetoden, og her hjemme ble den benyttet bl.a. i reetableringsprosjektet i Vosso. Metoden er nærmere beskrevet i vedlagte rapport "Merking og sporing av oppdrettslaks".

Departementet burde være kjent med metoden også gjennom tidligere rapporter. Mattilsynet og Fiskeridirektoratet har tidligere levert en uttalelse der man anslår kostnadene til manuell fettfinneklipping til 40 øre/fisk. Det såkalte Merkeutvalget har tidligere (2004) antydnet 1- 1,3 kr/fisk for CWT-merking. En ny rapport anslår kostnader på 4 øre/fisk ved maskinell fettfinneklipping (Mortensen m.fl., 2013), mens Europharma, leverandøren av CWT i Norge, angir 40 øre/fisk som en kostnad for snutemerkingen. Med dette anser vi det som sannsynliggjort at man vil kunne implementere denne kombinasjonsløsningen til en kostnad under 50 øre/fisk, eller mindre enn 10 øre/kg produsert laks. Andre rapporter mener dyrevelferden er godt ivaretatt både ved snutemerking og fettfinneklipping (<http://www.nofima.no/filearchive/Rapport%2001-2013.pdf> <http://www.fhf.no/prosjektdetaljer/?projectNumber=900716>).

Coded Wire tag for snutemerking av fisk

Vi stiller spørsmål om Departementets forventninger til en god merke- og sporingsløsning. Man kan umiddelbart implementere en løsning som har 50 års utprøvingstid, og som ivaretar dyrevelferden og hensynet til forbrukerne på en utmerket måte. Dette til en kostnad som ligger under 10 øre/kg. Hvis ikke dette objektivt kan kalles en god løsning, hva mener da departementet er en god metode, og hvor er det departementet ser at nye metoder kan gi en vesentlig gevinst?

Vi mener merking og sporing av oppdrettslaks bør påbys. I den forbindelse minner vi om Fiskeri- og Havbruksnæringens Landsforenings miljøløfte fra 2011. Her heter det bl.a.:

Medlemsbedriftene i FHL forplikter seg til følgende tiltak:

- *Merking og sporing av fisk. FHL ønsker en ordning som skiller rømt oppdrettslaks fra villaks i elv og som sporer rømt fisk tilbake til ansvarlig bedrift. Det igangsettes en utredning om det er mulig å identifisere all fisk som settes ut i sjøanlegg fra og med 2012. Målet med slik identifisering skal være å skille rømt oppdrettslaks fra villaks på en enkel måte. I tillegg krever systemet at en kan spore rømt fisk tilbake til ansvarlig bedrift slik at bedriften kan ta ansvar for utfisking av egen rømt fisk på gyteplasser.*

(våre uthevinger)

Vi mener allikevel at et påbud om merking og sporing ikke overflødiggjør miljøfondet. Etter vår mening er det også andre utgifter dette fondet bør ta ansvar for å bekoste. Se avsnitt lenger ned om utvidet ansvar.

Kobling mot kvalitetsnorm

Det er naturlig at en utfiskingsordning kobles mot den delen av kvalitetsnormen som omhandler genetisk integritet. Samtidig forutsetter dette at man har metoder og modeller for å beregne det reelle rømmingsinnslaget, og at det er en direkte sammenlikning mellom rømmingsinnslag (årsprosent/høstprosent) og sannsynlighet for genetisk påvirkning. Det er naturlig å tenke seg at risikoen for genetiske endringer øker med det prosentvise rømmingsinnslaget, men samtidig er også

andre faktorer av vesentlig betydning. Ikke minst er fordeling i vassdraget helt essensielt. Rømmingsinnslaget målt i % bør derfor ikke være eneste indikator.

For å sikre ivaretagelsen av villaksens genetiske integritet er det viktig at forskriften spesifiserer at som rømt fisk skal regnes all fisk med oppdrettsopphav. Vi foreslår helt konkret at det inkluderes en paragraf i forskriften med nødvendige definisjoner. Her bør rømt fisk defineres: *Med rømt oppdrettsfisk skal forstås fisk rømt fra kommersielle akvakulturanlegg, samt alle senere generasjoner av avkom av slik fisk og senere generasjoner av hybrider mellom slik fisk og villfisk.*

Innretningens egnethet

Vi har lyst til å belyse de mulighetene og begrensningen som vi mener ligger i forslaget. Slik vi ser det kan utfiskingstiltak deles i fire hovedtyper:

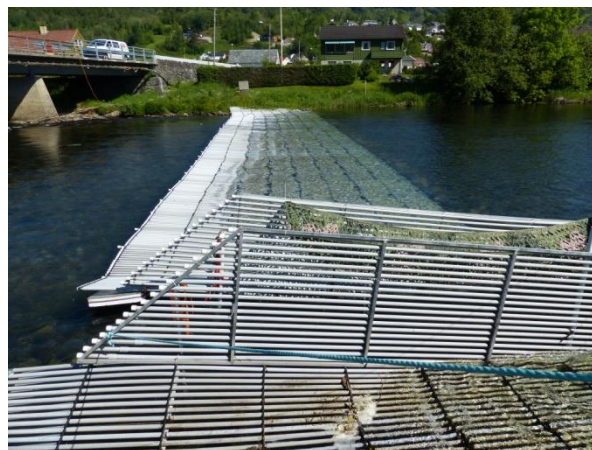
1. tidsavgrensede, evt. repetert tidsavgrensede, aktive tiltak basert på indikatorene for innslag av rømt oppdrettslaks
2. permanente passive tiltak basert på indikatorene for innslag
3. tidsavgrensede tiltak basert på akutte hendelser
4. tilfeldig fangst av rømt oppdrettslaks

Ad 1.

Her ser vi for oss årlige utfiskingsprosjekter i elver som har vist seg å ha et vedvarende problem med rømt fisk på gyteplassene om høsten. Forslaget synes først og fremst å være innrettet mot denne type tiltak, og et samarbeid med overvåkningsprogram synes både enkelt og nødvendig.

Ad 2.

Tiltak av denne typen inkluderer fiskesperre som enten røktes manuelt eller automatisk. I Norge finner vi foreløpig én slik installasjon – i Etneelva i Hordaland. Dette er dyre og omfattende tiltak som krever lang planlegging og prosjektperiode. Selv om man installerer feller med 100 % effektivitet, er installering av fiskefeller ikke noen varig løsning på rømmingsproblemet. Både fordi det sannsynligvis ikke er gjennomførbart i alle elver, men også fordi det ikke er ønskelig. Det oppleves som betydelige naturinngrep, med potensielt svært dårlig effekt på omdømmet både til oppdrettsindustri og norsk naturforvaltning. Allikevel kan denne typen tiltak være nødvendige. Også fordi fellefangst av all oppvandrende fisk vil kunne avdekke hybrider mellom oppdrettslaks og villaks, ved at slik fisk kan analyseres med egnede metoder. Fordi fiskefeller vil være dyre tiltak, er vi bekymret for at et oppdretterdominert styre aldri vil kunne se det som regningsvarende å iverksette tiltak av denne typen.

Fiskesperre i Etne, Hordaland

Ad 3.

Forskriften må også innrettes slik at det er mulighet for hastetiltak, og spesielt på dette punktet stiller vi spørsmål om innretningen er riktig. Dette har vi lyst til å belyse med et helt konkret eksempel:

Altaelva høsten 2014

Basert på tidligere års rømmingshendelser, og erfaring fra 2013 om mye oppdrettslaks i elva, gjennomførte Alta Laksefiskeri Interessentselskap, ALI, i høst et overvåkningsfiske i hele elva. I hver av sonene Sautso, Sandia, Vina, Jøraholmen og Raipas hadde man ute ett båtlag, hvert med 3 fiskere. Prøvefisket avdekket at det stod svært mye oppdrettslaks opp mot oppvandringshinderet øverst i Sautso. Dette ble ansett som kritisk, da Norsk Institutt for Naturforskning har vist (i

Rømt oppdrettslaks fra Sautso i Altaelva, 2014

andre elver) at oppdrettslaks sprer seg fra de øverste oppvandringshindrene og nedover til gyteplassene når selve gytingen er nært forestående. ALI vedtok derfor umiddelbart å gjennomføre et konsentrert utfiske i denne sonen. Totalt ble det fanget 72 laks øverst i Sautso, hvorav 57 var snart gytemoden oppdrettslaks. Fisket ble gjennomført under vanskelige arbeidsforhold, og måtte avbrytes av hensyn til gytende villaks, selv om det trolig stod mye oppdrettslaks igjen i elva.

Dette eksempelet fra Alta er ikke unikt, og det inneholder en rekke interessante observasjoner:

- Utfiskingen var ikke planlagt (prøvefisket var planlagt)
- Utfiskingen ble gjennomført uten at verken høstprosent eller årsprosent var beregnet
- Utfiskingen ble i utgangspunktet gjennomført for fiskerettighetshavernes egen regning
- Man jobbet under sterkt tidspress
- Tiltaket ble basert på et føre-var-prinsipp

Forskriftsforslaget er ikke egnet til å takle denne typen utfordringer. Som det står i forslaget: *”de første årene kan man derfor bruke litt tid på å sette i gang planlegging og gjennomføring av utfiskingstiltak i noen elver”*. Realiteten i mange norske lakseelver er at man bestemmer seg for å starte utfisking i løpet av noen få dager, ikke etter flere års planlegging. I Alta tok man ut 57 oppdrettslaks i løpet av en kort periode i en liten del av elva. Dette kostet 150.000 kr fordelt på 450 arbeidstimer. Hvis vi ser for oss at tilsvarende tiltak blir gjennomført etter at forskriften har trådt i kraft og sammenslutningen er etablert. Hvem skal da betale dersom sammenslutningen ikke har beregnet høstprosent/årsprosent, den finner totalkostnaden for høy eller ikke selv har godkjent tiltaket eller plukket ut de som har gjennomført tiltaket?

I slike tilfeller virker det sannsynlig at sammenslutningen kan avstå fra å ta regningen, eller at medlemmer av sammenslutningen i ettertid kan protestere mot at fellesskapet skal dekke utgiftene. Vi finner det sannsynlig at man hvert år vil få mange tilfeller der forurenser ikke vil betale. En pressemelding sendt fra Norske Sjømatbedrifters Landsforening i forkant av høringsfristen, bekrefter at dette kan bli meget aktuelt. I pressemeldingen heter det:

”Vi ber derfor Departementet om ikke å pålegge fondet å respondere på høstprosenttall annet enn etter en skjønnsmessig vurdering. Høstprosenttall betinger ofte en reduksjon vha en bestemt metode, nemlig utfisking vha sportsfiskere. Styret må i denne forbindelsen kunne forbeholde seg retten til å kontrollere profesjonaliteten til utøverne, samtidig som at tiltak iverksatt uten en forhåndsgodkjenning ikke vil bli kompensert økonomisk.”

Utsagnet viser at en av oppdrettsindustriens organisasjoner ønsker å forbeholde seg retten til å vurdere både om opprydning skal foretas, og hvor mye denne opprydningen evt. skal koste. Hvis dette blir en realitet, har man ikke oppnådd noen ting ved opprettelsen av sammenslutningen og etableringen av et fellesansvar for utfiskingen. Forskriften må helt konkret spesifisere sammenslutningens ansvar for å betale utfisking. Også når dette har skjedd uten forhåndsgodkjenning, men etter skjellig grunn til mistanke om forekomst av rømlinger som raskt kan tas ut.

Ad 4.

Vi forslår at forskriften fastsetter en kompensasjon til alle som bidrar med fangst av rømt oppdrettslaks, slik mange oppdrettsselskaper i dag praktiserer frivillig. Eksempelvis: "*§ ny: Sammenslutningen skal betale finnerlønn på kr 500, til alle som har tatt opp rømt oppdrettslaks fra sjø eller elv*".

Utvidet ansvar for sammenslutningen

Genetisk utfisking

I forbindelse med fiskeutsettinger har Miljødirektoratet påbudt gentesting av all oppdrettslaks som skal brukes som stamfisk. Dette for å hindre at oppdrettslaks eller dens avkom, evt. hybrider, brukes som stamfisk. Dette er en utgift som er pålagt de lokale lakseforvalterne. Etter at urimeligheten i dette ble påpekt i høst, vedtok miljødirektoratet å bekoste denne gentestingen. Vi mener at heller ikke dette er noen fullgod løsning, da dette tapper miljødirektoratet for ressurser. Vi mener gentesting av stamfisk til kultiveringsformål i sin helhet må dekkes av sammenslutningen.

Overvåkingsansvar rømming

Overvåking av rømt oppdrettslaks er tillagt Havforskningsinstituttet. Siden behovet for denne overvåkningen ene og alene er skapt av oppdrettsindustrien, mener vi rømmingsovervåkningen, i det omfang Miljødirektoratet og Fiskeridirektoratet finner nødvendig, må betales av oppdrettsindustrien via sammenslutningen.

Overvåkingsansvar lakselus

Samme argument som over kan brukes om luseovervåkningen, som også er ivaretatt av Havforskningsinstituttet. Dette er et svært viktig arbeid som HI utfører godt. Allikevel ser vi at HI ikke har ressurser til å ha overvåkingsstasjoner mellom Namsenfjorden og Altafjorden. Etter vår mening bør også miljøfondet dekke det offentlige utgifter til lakselusovervåking av villfisk, i det omfang forvaltningsinstitusjonene mener er nødvendig.

Et utvidet miljøansvar for sammenslutningen/miljøfondet vil nødvendigvis medføre at oppdrettsaktørene ikke kan tilbys betalingsamnesti ved å ta i bruk en merke- og sporingsløsning.

Evaluering, formidling og markedsføring

Det er viktig at alle tiltak som iverksettes evalueres objektivt. Vi henstiller derfor til departementet å nedsette et ekspertutvalg/kommisjon som skal evaluere effekten av de tiltakene som gjøres. Selv om vi forutsetter at oppdrettsindustrien ikke gis flertall i sammenslutningens styre, mener vi dette utvalget må være uavhengig av sammenslutningen, for å sikre en objektiv evaluering.

Nye laksemillioner til lakseelvene

Lakseoppdretterne har hittil i år gitt 7,3 millioner kroner til tiltak for å ta ut rømt laks fra elvene og til utvikling av metode for å sporing av rømt laks. De siste tre årene har Havbruksnæringens miljøfond bevilget over 27 millioner til tiltak i omlag 90 vassdrag.

21.04.2014 | av PML.no
HAVBRUK MILJØ MILJØFOND

KONTAKT
Aina Valland
direktor næringsutvikling og samfunnskontakt
aina.valland@phi.no
Mobil: 971 45 777

I de årene miljøfondet har virket har vi sett en uheldig markedsføring av det eksisterende miljøfondet. Et eksempel er nyheten om bevilningene i 2014 (se bilde/skjermdump). I [pressemeldingen](#) uttrykker man en positiv grunntone, og underslår det faktum at dette er midler som bevilges for å begrense miljøskader oppdrettsindustrien må svare for. Videre vektlegger man at pengene går til lakseelvene, selv om nær 70 % av midlene går til oppdrettsindustrien selv. På toppen av det hele viser man til at det stadig blir mindre rømt laks i norske elver, til tross for at Vitenskapelig råd form lakseforvaltning har publisert resultater som viser at rømmingsinnslaget har ligget stabilt de siste ti årene (figur 7.3 s. 86:

<http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/Rapp%20Vitr%C3%A5dlaks/Thorstad%20Status%20R Vittr%C3%A5d%20laks2014-6.pdf>)

Vi mener Departementet må sikre at datamaterialet som samles inn i de ulike utfiskingsprosjektene analyseres og publiseres etter vitenskapelige metoder.

Konklusjon

Med det vi i dag vet om effekten av rømt oppdrettslaks som gyter i naturen, mener vi det aller viktigste med forskriften må være å få fjernet mest mulig av den rømte oppdrettsfisken før gyting finner sted. Dette betyr at både overvåkning og utfiskingstiltak er nødvendig. Vi mener den foreslåtte sammenslutningen av alle oppdrettsselskaper må betale for rømmingsovervåkning gjennom en fast miljøavgift. Kostnaden for selve utfiskingstiltakene mener vi bør belastes den ansvarlige oppdretter. Den eneste måten man kan sikre at forurensere faktisk betaler, er ved å påby merking av all oppdrettslaks, slik at denne lett kan skilles fra villfisk og lett kan spores tilbake til rettmessig eier.

Vi mener det må bygges opp en stående beredskap for å planlegge og gjennomføre utfisking, men at man også må ta høyde for at mer spontane utfiskingstiltak kan være nødvendige. I slike tilfeller mener vi enhver ansvarlig oppdretter må bekoste utfiskingen etterskuddsvis. Dette må gjelde selv om utfiskingen ikke er godkjent på forhånd, og uavhengig av det generelle rømmingsinnslaget i det aktuelle vassdraget.

For organisasjonene:

Torfinn Evensen	Maren Esmark	Per Skorge	Øyvind Fjeldseth	Gerhard Schive
Generalsekretær Norske Lakseelver	Generalsekretær Naturvernforbundet	Generalsekretær Norges Bondelag	Fiskekonsulent Norges Jeger- og Fiskerforbund	Leder ReddVillaksen